

УДК 378.147

Ю.Г. Масікевич,

В.Ф. Мислицький,

С.С. Ткачук,

О.М. Жуковський

Вищий державний заклад України
"Буковинський державний медичний
університет", м. Чернівці

ОСОБЛИВОСТІ ПЛАНУВАННЯ ТА ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ВИДІВ РОБОТИ НАУКОВО- ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Ключові слова: вищі навчальні заклади, планування та облік роботи викладача, нормування різних видів роботи, диференційний підхід, якість освітянських послуг.

Резюме. Проаналізовано питання планування та обліку основних видів роботи науково-педагогічних працівників провідних вищих навчальних закладів різного галузевого підпорядкування. Показано, що диференційний підхід в нормуванні праці професорсько-викладацького складу поряд із фінансовим стимулом, сприятимуть інтегруванню вищої освіти в європейський простір та реалізації потенціалу викладацького інноваційного розвитку.

Вступ

Не викликає сумніву, що зменшення максимального навчального навантаження на одну ставку науково-педагогічного працівника (не більше 600 годин на навчальний рік), відповідно ст. 56 Закону України "Про вищу освіту" [1], є важливим кроком першочергово направленим на підвищення якості надання освітніх послуг у вищих навчальних закладах (ВНЗ) України.

Авторами опрацьовані "Положення про планування та облік роботи науково-педагогічних працівників" провідних ВНЗ України, різного галузевого підпорядкування, що є широкодоступні в мережі Інтернет, зокрема: Київського національного університету імені Тараса Шевченка [13], Харківського національного медичного університету [7], Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна [8], Національного лісотехнічного університету України [9], Національного технічного університету "ХПІ" [10], Дніпропетровської державної медичної академії [14] та інших [11, 12]. За результатами чергового рейтингу Webometrics ("Ranking Web of Universities") за три останні роки, оприлюдненого на офіційному сайті Webometrics, багато з вищезазначених ВНЗ займають провідні місця в списку.

Основна частина

Наказом МОН України від 07.06.1996 №195 [4] було затверджено "Рекомендації щодо планування робочого часу викладачів вищих закладів освіти і запровадження Норм часу для розрахунку і обліку їх навчальної роботи та Переліків основних видів методичної, наукової й організаційної роботи у вищих закладах освіти 3 і 4 рівнів акредитації". Згідно даних Рекомендацій вищий зак-

лад освіти може нормувати методичну, наукову й організаційну роботу викладачів на основі норм часу, розроблених вищим закладом освіти і затверджених за погодженням з профспілкою вищого закладу освіти.

Незважаючи на те, що даний Наказ МОН України за №195 [4] втратив чинність у зв'язку із виходом Наказу МОН України від 07.08.2002 № 450 "Про затвердження норм часу для планування і обліку навчальної роботи та переліків основних видів методичної, наукової й організаційної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів" [3], актуальність Рекомендацій затверджених ним залишається в силі. Слід зазначити, що Наказ №450 2002 року вніс незначні зміни до переліку основних видів робіт викладача, так "Перелік основних видів методичної роботи.." доповнився тільки одним пунктом "Підготовка, рецензування підручників, навчальних посібників, словників, довідників для педагогічних працівників" (даний пункт є також в переліку основних видів наукової роботи за виключенням слова "Підготовка"); "Перелік основних видів наукової роботи" не зазнав змін; "Перелік основних видів організаційної роботи....." п.п. 5,6, 9,10 - об'єднані в один пункт.

На виконання Закону України "Про вищу освіту" [1] та низки підзаконодавчих документів ряд ВНЗ України розробили та впровадили власні "Положення про планування та облік роботи науково-педагогічних працівників". Даний підхід направлений на удосконалення змісту та технологій навчання, інтеграцію навчальної та наукової роботи, розвиток наукових шкіл, досягнення якісно нового рівня навчально-виховної та наукової роботи.

© Ю.Г. Масікевич, В.Ф. Мислицький, С.С. Ткачук, О.М. Жуковський, 2016

Відповідно до статей 50, 53 Закону України "Про вищу освіту" [1] навчальне навантаження це - обсяг роботи в годинах за видами навчальних занять: лекції, лабораторні, практичні, семінарські, індивідуальні заняття, консультація. Залишок від загального обсягу робочого часу розподіляється між іншими видами діяльності.

Із втратою чинності "Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах", затвердженого Наказом МОН України №161 від 02.06.1993 р. [5], загальна тривалість робочого часу викладача за повним обсягом обов'язків (не більше 1548 годин на рік) не встановлена. При плануванні навантаження кафедри мають виходити з того, що обсяг годин за іншими видами робіт є різницею між загальною тривалістю робочого часу на рік, обчисленою виходячи з норми 36 годин на тиждень і кількості робочих тижнів, та кількістю годин річного навчального навантаження, розподілених кафедрою на викладача. Всі види робіт, які має виконати в навчальному році науково-педагогічний працівник із зазначенням їх "ваги" в облікових годинах обов'язково повинні фіксуватися в індивідуальному плані викладача.

Слід зазначити, що незважаючи на наявні зрушення в плануванні обліку різних видів роботи, ще в недостатній мірі використовується диференційний підхід розподілу видів робіт за категоріями професорсько-викладацького складу.

Перевантажений аудиторними заняттями викладач ВНЗ не в змозі творчо мислити та ефективно використовувати свій потенціал. Зрозуміло, що формування наукових шкіл, підготовка фундаментальних теоретичних розробок, написання монографій та навчальних посібників вимагає чимало зусиль і часу, а тому даний вид роботи необхідно компенсувати зменшенням навчального навантаження. Для порівняння зазначимо, що навчальне навантаження професора вузу в Польщі (наведено приклад Сілезького університету в Катовіце) складає 200 год., а його заробітна платня, на кожний наступний рік, визначається рейтингом цитування та опублікування наукових матеріалів у зібраннях, що входять до титулованих науково-метричних баз даних.

Щоправда, дехто заперечує, стверджуючи, що навчальне навантаження у вищих Австрії та ряду інших країн Європи не уступає навантаженню викладача ВНЗ України, складаючи 18-20 год. на тиждень. Проте слід зазначити, що в системі вищої освіти даних країн практикується чергування семестрів із навчальною та науково-дослідницькою роботою. Тобто відчитавши все навчальне навантаження скажімо в осінньому се-

местрі, викладач має змогу в наступному - весняному семестрі приділити весь час науковим дослідженням у лабораторіях спільно із закріпленими за ним бакалаврами, магістрами [2].

На часі є встановлення коефіцієнтів у співвідношенні між навчальною, науковою, методичною, організаційною та виховною роботою, відповідно до посади науково-педагогічного працівника. Свого часу такий підхід діяв на рівні вимог Закону "Про вищу освіту" та Наказу Мінвузу України за №161 [5], в яких регламентувалися коефіцієнти в розподілі навчального навантаження між різними категоріями професорсько-викладацького складу (ПВС) та видами кафедр. Скажімо, навчальне навантаження доцента, що складало 720 год. і приймалося за коефіцієнт -1,0; професора - 0,75; старшого викладача - 1,15; асистента - 1,25. На даний час ці нормативно-правові акти втратили чинність, проте актуальність їх залишилася.

Із врахуванням максимального навантаження 600 год. на навчальний рік, відображеного в Законі України "Про вищу освіту" [1], співвідношення між окремими видами роботи науково-педагогічного працівника може бути представлено у наступному вигляді (таблиця 1).

Зменшення навчального навантаження для завідувачів кафедр, професорів та доцентів компенсується збільшенням затрат часу для даної категорії за рахунок наукової та організаційної роботи. У той же час у річному бюджеті часу асистента - старшого викладача переважає навчальна та методична робота.

Аналогічний підхід до розподілу робочого часу науково-педагогічних працівників за видами роботи має місце в організації, плануванні та обліку роботи кафедр Дніпропетровської медичної академії [14], Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" [10] та ряду інших ВНЗ України.

Існував також коефіцієнт і між кафедрами: базові, фундаментальні кафедри мали коефіцієнт - 1,0; суспільно-гуманітарні та економічні - 1,25; фізичного виховання - 1,35, тоді як для випускаючих кафедр даний коефіцієнт складав - 0,75.

Цікавим, в даному аспекті, є досвід Харківського національного медичного університету закріплених в "Положенні про норми часу для планування та обліку навчальної та іншої роботи науково-педагогічних працівників", затвердженому в 2015 році Вченою радою вузу [7]. Із врахуванням максимально можливого навантаження коефіцієнти для кафедр вищих медичних закладів для відповідної категорії професорсько-викладацького складу можна представити у наступному вигляді

Таблиця 1

Розподіл бюджету часу за видами робіт

Посада науково-педагогічного працівника	Розподіл часу (в % до загального робочого часу / годинах*)			
	Навчальна робота	Методична робота	Наукова робота	Організаційна робота
Завідувач кафедри	<u>30</u> 450	<u>20</u> 300	<u>20</u> 300	<u>30</u> 450
Професор	<u>33</u> 500	<u>17</u> 255	<u>25</u> 375	<u>25</u> 375
Доцент	<u>37</u> 550	<u>23</u> 345	<u>20</u> 300	<u>20</u> 300
Старший викладач	<u>39</u> 575	<u>31</u> 465	<u>15</u> 225	<u>15</u> 225
Викладач/Асистент	<u>40</u> 600	<u>35</u> 525	<u>15</u> 225	<u>10</u> 150

* - із розрахунку максимального навчального навантаження не більше 600 год., тривалості робочого тижня – 36 год.

(таблиця 2):

І ще, як свідчить аналіз бази даних розміщених на сайті: <https://profrights.org> [6], із втратою чинності "Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах" втратила дію норма, якою допускалося, у випадках виробничої необхідності, залучення викладача до про-

ведення навчальних занять понад обов'язковий обсяг навчального навантаження, визначений індивідуальним робочим планом, в межах свого робочого часу до 0,25 мінімального обов'язкового обсягу навчального навантаження.

Новий Закон України "Про вищу освіту" 2014

Таблиця 2

Розподіл навчального навантаження між різними категоріями професорсько-викладацького складу із врахуванням типу кафедри

Посада ПВС	Тип кафедри				
	гуманітарні	Іноз. мов. Фізичного виховання	Теоретичні. Гігієнічні	Клінічні	Топографічної анатомії. Оперативної хірургії
Зав. кафедрою	550	550	450	500	500
Професор	550	550	500	525	525
Доцент	570	570	550	560	560
Ст. викладач	590	590	575	580	580
Викладач/асистент	600	600	600	600	600

року [1] дозволяє національним чи дослідницьким вищим навчальним закладам самостійно встановлювати норми часу різних видів навчальної роботи, залишаючи за МОН лише визначення рекомендованого переліку видів робіт (Наказ МОНУ №450 від 07.08.2002р. [3]). Таким чином, національні та дослідні університети можуть не чекати наказу з міністерства а скористатися своєю автономією і затвердити власні норми часу для відповідного виду роботи.

Частка робочого дня, що використовується на проведення аудиторних занять, чітко фіксується відповідно до установлених нормами часу в індивідуальному плані викладача, журналах обліку роботи академгруп, визначається розкладом занять. Решта робочого дня, що використовується на інші види робіт, так само відображається в

індивідуальному плані викладача..

Вагомим фактором покращання якості освітнянських послуг у ВНЗ України має послужити мотивація діяльності викладача та ефективне використання потенціалу різних категорій професорсько-викладацького складу. Такі спроби мають місце в ряді ВНЗ, зокрема в Дніпропетровській медичній академії існує диференційний розподіл навчального навантаження на навчальний рік із врахуванням категорії ПВС [14], НТУ "ХПІ" [10] та ін.

І, незважаючи на те, що система планування та обліку різних видів роботи науково-педагогічних працівників запроваджена далеко не у всіх ВНЗ, а часові нормативи інколи досить відрізняються, в Україні за останні роки зроблено вагомі кроки щодо диференційної оцінки праці викладачів

вищих навчальних закладів.

Висновки

Отже, раціональне і ефективне використання робочого часу науково-педагогічних працівників вимагає обов'язкового нормування та обліку не тільки навчальної, а й інших видів наукової, методичної, організаційної роботи. Саме диференційний підхід у плануванні та нормуванні основних видів роботи різних категорій ПВС, поряд із фінансовим стимулом, сприятимуть інтегруванню вищої освіти в європейський простір та реалізації потенціалу викладацького інноваційного розвитку і підготовки компетентних фахівців у своїй галузі.

Література. 1. Закон України "Про вищу освіту" // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст.2004 [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/1556-18>. 2. Інтернет-сайт [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: http://www.znpudpu.2013_3_44.pdf. 3. Наказ МОН України від 07.08.2002 № 450 "Про затвердження норм часу для планування і обліку навчальної роботи та переліків основних видів методичної, наукової й організаційної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів" [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0698-02>. 4. Наказ МОН України від 07.06.1996 №195 Про затвердження рекомендацій щодо планування робочого часу викладачів вищих закладів освіти і запровадження норм часу для розрахунку і обліку їх навчальної роботи та переліків основних видів методичної, наукової й організаційної роботи у вищих закладах освіти 3 і 4 рівнів акредитації" [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0403-96>. 5. Наказ Міністерства освіти України від 02.06.94 р. №161 "Про затвердження Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах" [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0173-93>. 6. Правозахист викладачів та студентів [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: <https://profrights.org/>. 7. Положення про норми часу для планування та обліку навчальної та іншої роботи науково-педагогічних працівників Харківського національного медичного університету. Харків: ХНМУ, 01_04_2015_236 [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: <http://www.knmu.kharkov.ua/index.php?option...pdf>. 8. Положення про планування роботи, звітування й оцінювання науково-педагогічних працівників Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна / Введено в дію Наказом ректора № 0501-1/228 від 16.06.2015 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: <http://www.univer.kharkov.ua/docs/polozhennya/19012015-zvituvannya.pdf>. 9. Положення про планування та облік роботи науково-педагогічних працівників Національного лісотехнічного університету України: схвалено Вченою радою НЛТУ України 26 лютого 2015 р. / Уклад.: М.Г. Адамовський, М.М. Борис, Л.М. Цюпка. - Львів: РВВ НЛТУ України, 2015. - 18 с. [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: http://www.nltu.edu.ua/docs/polozhennya_pro_planuvannya_ta_oblik_roboty_naukovo-pedahohichnykh_pratsivnykiv_NLTU.pdf. 10. Положення про планування та облік роботи науково-педагогічних працівників: Розглянуто та схвалено Вченою Радою університету від " 2 " березня 2012 р. Протокол № 3 Харків: НТУ "ХП" 2012 [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: http://library.kpi.kharkov.ua/Method_otdel/npp.pdf. 11. Положення про планування та облік навчального навантаження науково-педагогічних працівників у Сумському національному аграрному універси-

теті: Ухвалено вченою радою Сумського НАУ від 27 серпня 2015 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: http://sau.sumy.ua/polozhennya_pro_planuvannya. 12. Положення про норми часу для планування та обліку навчальної та іншої роботи науково-педагогічних працівників Мелітопольського державного університету [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: http://www.mdu.in.ua/dokumenty/polozhennja_pro_normi_chasu.pdf. 13. Про затвердження норм часу для планування і обліку навчальної роботи: Київський національний університет імені Тараса Шевченка наказ №266-32 від 18 квітня 2003 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: http://www.nmc.univ.kiev.ua/.../nakaz_%20norm%20chasy. 14. Організація, планування та облік роботи кафедри Державного закладу "Дніпропетровська медична академія Міністерства охорони здоров'я України": Прийнято на засіданні Вченої Ради Державного закладу "Дніпропетровська медична академія Міністерства охорони здоров'я України" 26 грудня 2012 р. (протокол № 6) [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: <http://www.ftp.dsma.dp.ua/nv/roboata%20kafedr.doc>.

ОСОБЕННОСТИ ПЛАНИРОВАНИЯ И УЧЕТА ОСНОВНЫХ ВИДОВ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ СОТРУДНИКОВ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ УКРАИНЫ

Ю.Г. Масикевич, В.Ф. Мислицкий, С.С. Ткачук, О.М. Жуковский

Резюме. Проанализирован вопрос планирования и учета основных видов деятельности научно-педагогических сотрудников ведущих учебных заведений разной отраслевой подчиненности. Показано, что дифференциальный подход к нормированию работы профессорско-преподавательского состава наряду с финансовым стимулом, будут содействовать интеграции образования в европейское пространство и реализации потенциала преподавательского инновационного развития.

Ключевые слова: высшие учебные заведения, планирование и учет работы преподавателя, нормирование разных видов работы, дифференциальный подход, качество услуг образования.

FEATURES OF PLANNING AND ACCOUNT OF BASIC TYPES OF ACTIVITY OF SCIENTIFIC-PEDAGOGICAL EMPLOYEES AT HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS OF UKRAINE

Yu.G. Masikevich, V.F. Myslytsky, S.S. Tkachuk, O.M. Zhukovskiy

Abstract. The question of planning and account of basic types of activity of scientific-pedagogical employees of leading educational establishments of different of a particular branch subordination is analysed. It is rotined that differential hike at setting of norms of work of faculty advisors along from by a financial stimulus, integrations of education will assist at European space and achieving teaching innovative development.

Key words: higher educational establishments, planning and account of work of teacher, setting of norms of different types of work, differential hike, quality of services of education.

Higher State Educational Establishment of Ukraine "Bukovinian State Medical University", Chernivtsi

Clin. and experim. pathol. - 2016. - Vol.15, №3 (57). - P.118-121.

Надійшла до редакції 10.08.2016

Рецензент – проф. Р.Є. Булик

© Ю.Г. Масікевич, В.Ф. Мислицький, С.С. Ткачук,

О.М. Жуковський, 2016